

Διδάσκοντας Λογοτεχνία στο Λύκειο αλλιώς...

Θεοδώρα Λυμπέρη

Κλασική Φιλολογία ΕΚΠΑ, MSc στις Επιστήμες της Αγωγής ΕΑΠ
lymptheo76@gmail.com

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διδασκαλία των Νέων Ελληνικών στο Λύκειο είναι μια ενδιαφέρουσα διδακτική πράξη, που λόγω της Τράπεζας Θεμάτων και της εξετασιοκεντρικής προσέγγισης της διδασκαλίας και μάθησης, μπορεί να καταστεί αγχωτική και διεκπεραιωτική. Μέσα από την ανάθεση εργασιών δημιουργικής γραφής, φιλαναγνωσίας και καλλιτεχνικών έργων, οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το μάθημα, αξιοποιώντας νέους εκπαιδευτικούς πόρους και τις νέες τεχνολογίες. Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση σκοπό έχει να παρουσιάσει μια εναλλακτική μορφή διδασκαλίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στην Α΄ και τη Β΄ τάξη του Γενικού Λυκείου και να προτείνει τρόπους δημιουργικής αξιοποίησης λογοτεχνικών κειμένων, με σκοπό τη βίωση της Λογοτεχνίας, την αναγνωστική απόλαυση και την καλλιέργεια της δημιουργικότητας στην τάξη.

Λέξεις-κλειδιά: Νεοελληνική Λογοτεχνία, ΤΠΕ, Φιλαναγνωσία, Νέα Προγράμματα Σπουδών.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

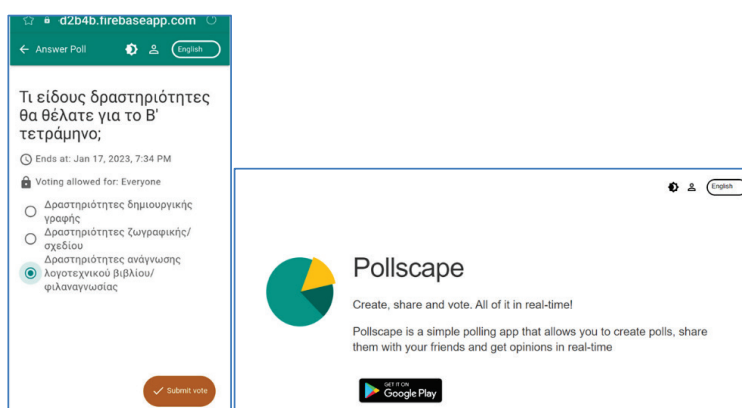
Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική πρόταση αφορά στη διδασκαλία των Νέων Ελληνικών στην Α΄ και Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία Λυκείου, η διδακτική πραγμάτωση της λογοτεχνικής ανάγνωσης είναι μια πράξη συνάντησης και επικοινωνίας που συντελείται με διαμεσολαβητικό παράγοντα τον/ την εκπαιδευτικό, ο οποίος/ η οποία ενισχύει την προσληπτική ικανότητα των μαθητών/ τριών και υποστηρίζει τη βίωση της αισθητικής εμπειρίας (ΙΕΠ, 2021).

Η Λογοτεχνία ανανεώνει τη συμβατική χρήση της γλώσσας και την αντίληψη της πραγματικότητας που βασίζεται στον καθημερινό λόγο. Ενεργοποιεί και καλλιεργεί τη φαντασία, τη φιλοσοφική απορία και την πολυφωνία, καθώς προάγει το στοχασμό ως στοιχείο πνευματικής αυθεντικότητας και αυτονομίας. Μέσα από ποικίλες δράσεις και δραστηριότητες, οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις των εκπαιδευομένων, προφορικές, γραπτές ή πολυτροπικές, εκφράζουν και καλλιεργούν ιδιαίτερες γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες.

➤ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αρχικά, θα πρέπει να επισημανθεί πως στο Λύκειο αναγνωρίζεται και αξιοποιείται η δυνατότητα των λογοτεχνικών έργων να προκαλούν και να αναπτύσσουν τον φιλοσοφικό στοχασμό και να αποτελούν πεδίο διερεύνησης των ιδιαίτερων σχέσεων ανάμεσα στην ανθρώπινη σκέψη και γραφή με την κοινωνία και την ιστορία. Ακόμη, τα λογοτεχνικά έργα στο Λύκειο προσφέρουν τη δυνατότητα να οδηγούν τους αναγνώστες στην προσέγγιση του ήθους με την αριστοτελική έννοια, της ψυχολογίας και της δράσης των χαρακτήρων. Επιπλέον, μέσα από τη δημιουργική γραφή οι μαθητές και οι μαθήτριες παρακινούνται να αντιληφθούν τα πολλαπλά οφέλη της συγγραφικής πράξης ως εκφραστικής και επικοινωνιακής δυνατότητας.

Ας δούμε την εφαρμογή της διδακτικής πρότασης in vivo. Κατά το δεύτερο τετράμηνο του διδακτικού έτους δόθηκε η δυνατότητα σε μαθητές και μαθήτριες της Α' και Β' τάξης του Γενικού Λυκείου Μούδρου Λήμνου (κατά τα σχολικά έτη 2021-2022 και 2022-2023) να επιλέξουν, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους και τις δεξιότητές τους εργασίες, αξιοποιώντας το ψηφιακό εργαλείο Pollscape, που παρέχεται δωρεάν και είναι εύχρηστο.



Εικόνα 1. Αξιοποίηση του ψηφιακού εργαλείου Pollscape για δημοσκόπηση στην τάξη

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της δημοσκόπησης κατέδειξε τα πολλαπλά ενδιαφέροντα της τάξης (με 20 παιδιά κατά μέσο όρο) και ενεργοποίησε το ενδιαφέρον τους, καθώς αισθάνθηκαν συν-δημιουργοί της γνωστικής διαδικασίας.

Διδακτικά βήματα/ Παρουσίαση των δραστηριοτήτων

Ας μελετήσουμε στη συνέχεια συγκεκριμένα διδακτικά παραδείγματα:

Μια πρώτη ενδεικτική δραστηριότητα ήταν το κείμενο «Εύρηκα» του Θρ. Καστανάκη, στο βιβλίο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' Λυκείου. Συνδυάζοντας το κείμενο με το γεγονός πως το 2023 καθιερώθηκε ως Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιοτήτων για τη Νεολαία, προσκλήθηκε η σχολική ψυχολόγος στην τάξη και μετά από ελεύθερη συζήτηση σχετικά με τις δεξιότητες και τις ιδιαίτερες κλίσεις καθενός ανθρώπου, ανατέθηκε η εργασία για συγγραφή μικρών κειμένων συνδυαστικά με κολάζ και ζωγραφική (παράγωγή πολυτροπικών κειμένων).



Εικόνα 2. Ελεύθερη συζήτηση με την ψυχολόγο στην τάξη



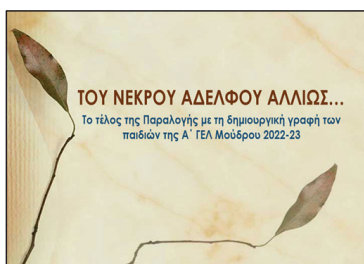
Εικόνα 3. Εκπόνηση εργασιών

Μια δεύτερη ενδεικτική δραστηριότητα υπήρξε ως αφορμή το κείμενο της Α' Γενικού Λυκείου στη Νεοελληνική Λογοτεχνία: «Ο Φιλόπατρις» του Ανδρ. Κάλβου. Μέσα από την παρουσίαση στην τάξη του Νεοελληνικού Διαφωτισμού ανατέθηκε η εκπόνηση εργασιών για το πνευματικό κίνημα του Διαφωτισμού, του Νεοελληνικού Διαφωτισμού στη συνέχεια και του Φιλελληνισμού στην Ευρώπη. Με τη μέθοδο της ανεστραμμένης τάξης, οι εργασίες αποτέλεσαν το διδακτικό υλικό που παρουσίασαν μαθητές και μαθήτριες στην τάξη (Γαριού, Μακροδήμος, & Παπαδάκης, 2022). Τα έργα, σε μορφή παρουσιάσεων και εικαστικά, παρουσιάστηκαν στην τάξη και αποτέλεσαν το υλικό για τη σχολική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου.



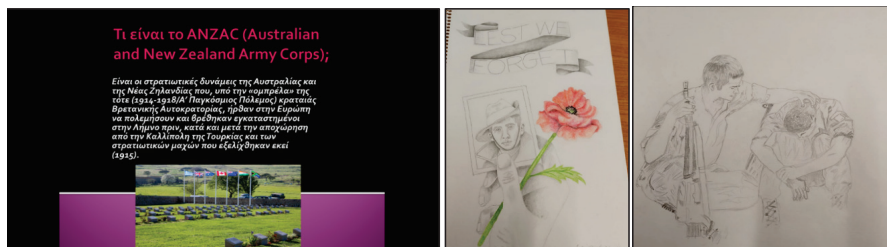
Εικόνες 4 και 5. Παρουσιάσεις και εικαστικά έργα

Επίσης, στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Α' τάξη και με αφορμή την Παραλογή «Του Νεκρού αδελφού» ανατέθηκε η εργασία δημιουργικής γραφής με θέμα ένα διαφορετικό τέλος στην ιστορία της παραλόγης. Μαθητές και μαθήτριες δημιούργησαν με τη δημιουργική τους φαντασία μικρές ιστορίες-επιλόγους της ιστορίας και το συνολικό υλικό αποτέλεσε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο, με τη χρήση της ψηφιακής εφαρμογής Flippingbook: <https://online.flippingbook.com/view/46866354/>.



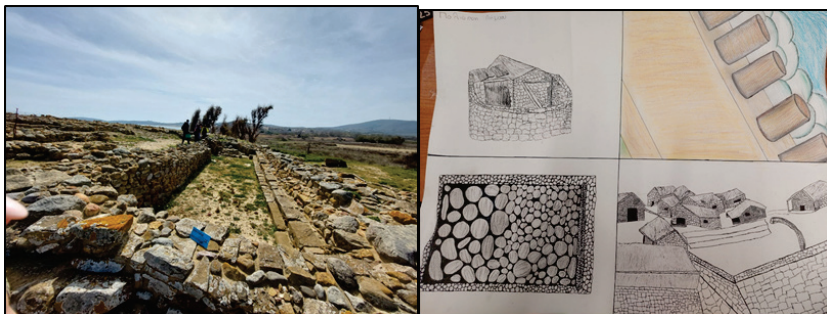
Εικόνα 6. Δημιουργική γραφή και ηλεκτρονικό βιβλίο

Μια ακόμη ενδεικτική δραστηριότητα αξιοποιήθηκε στη Β' τάξη με βάση το κείμενο του Στρ. Μυριβήλη «Η ζωή εν τάφω». Παράλληλα με τη μελέτη του λογοτεχνικού κειμένου εξετάστηκε η τοπική ιστορία των εκστρατευτικών σωμάτων Anzac κατά τη μάχη της Καλλίπολης το 1919. Έτσι, ανατέθηκαν εργασίες για δημιουργία παρουσιάσεων και εικαστικών έργων.



Εικόνες 7,8 και 9. Δημιουργία ψηφιακών παρουσιάσεων και εικαστικών έργων με θέμα την τοπική ιστορία

Στο πλαίσιο διδασκαλίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στη Β΄ Γυμνασίου, το κείμενο του σχολικού βιβλίου «Η κεφαλή της Μέδουσας» του Π. Πρεβελάκη έδωσε το έναυσμα για σύνδεση με την αρχαιότερη οργανωμένη πόλη της Ευρώπης, την Πολιόχνη Λήμνου. Μετά τη διδακτική επίσκεψη στο πεδίο, η Πολιόχνη αποτυπώθηκε σε σχέδιο και εικαστική δημιουργία.



Εικόνες 10 και 11. Μελέτη στο πεδίο της Πολιόχνης Λήμνου και εικαστική αποτύπωσή του

Αξίζει να προστεθεί στα παραπάνω και η δράση φιλανανγνωσίας. Μέσα από τη μελέτη εκτεταμένων κειμένων και τη διδακτική αξιοποίηση της ενότητας για τα βιογραφικά είδη της Β΄ τάξης, μαθητές και μαθήτριες παρουσίασαν στην τάξη βασικά σημεία των βιβλίων που ανέλαβαν να διαβάσουν και μέσω της ανάγνωσης αποσπασμάτων ασκήθηκαν στον γραπτό λόγο και στην προφορική έκφρασή του.



Εικόνες 12 και 13. Δράση φιλανανγνωσίας στην τάξη και πρόσκληση συγγραφέα για παρουσίαση βιβλίου

Στόχοι - επιδιώξεις

Ο/ Η εκπαιδευτικός ως διαμεσολαβητής/ τρια και εμπυχωτής/ τρια συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας, με σκοπό την καλλιέργεια περιβάλλοντος μάθησης που υποστηρίζει την αυτονομία και την αλληλεπίδραση.

Στο πλαίσιο του σχεδιασμού και της υλοποίησης σεναρίων και δράσεων φιλαναγνωσίας, οι δραστηριότητες που προτείνονται προσβλέπουν στην επικοινωνία, την πολιτισμική και αισθητική συνάντηση των μαθητών/ τριών με τον κόσμο των κειμένων. Με βάση την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση (Ματσαγγούρας, 2000). Παράλληλα, αξιοποιείται η τεχνική της ανεστραμμένης τάξης και δίνεται έμφαση στη μαθητοκεντρική διδασκαλία.

Τα διδακτικά αντικείμενα που ενδείκνυται για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας είναι ποικίλα, όπως ο διαδραστικός πίνακας, τα βιβλία αναφοράς, οι συσκευές ανάγνωσης ψηφιακών μέσων κ.λπ. Ιδιαίτερα χρήσιμη, στο πλαίσιο διαφοροποιημένων δραστηριοτήτων, είναι η αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη συνερευνητική διδακτική πρακτική.

Τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα και οι εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης, με αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων, συνεργατικών εγγράφων που υποστηρίζουν την παραγωγή λόγου και τη δημιουργική γραφή (Βαζούρα-Βασιλάτου, 2016), συμβάλλουν στην περαιτέρω διεύρυνση των οριζόντων και στον εμπλουτισμό των πεδίων διδασκαλίας της Λογοτεχνίας.

➤ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Συμπερασματικά, το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Λύκειο μπορεί και αξίζει να είναι διαδραστικό, ευχάριστο και αποτελεσματικό, αξιοποιώντας τη λειτουργία της ανεστραμμένης τάξης, στρατηγική μάθησης που προσφέρει προπαρασκευαστικό περιεχόμενο εκτός τάξης και χρησιμοποιεί το χρόνο της τάξης για ενεργή μάθηση.

Με τον/ την εκπαιδευτικό ως ανατροφοδότη/ τρια, δίνονται αφορμές και κίνητρα για βελτιωμένη σύνδεση των μαθητών/ τριών με το αναγινωσκόμενο κείμενο. Ο αξιολογητής εκπαιδευτικός λαμβάνει υπόψη τόσο τον προφορικό λόγο, στο πλαίσιο της ολομέλειας της τάξης και των ομαδικών δραστηριοτήτων, όσο και στις γραπτές, ατομικές και ομαδικές εργασίες. Ειδικά για την αξιολόγηση της δημιουργικής γραφής, τα σχετικά κείμενα των μαθητών/ τριών αξιολογούνται, κατά περίπτωση, ως προς τον συνολικό βαθμό δημιουργικότητας.

Η Λογοτεχνία προσφέρει, ως Τέχνη του Λόγου, την ενεργητική αισθητική απόλαυση και συγκίνηση, εμπλουτίζοντας την ενσυναίσθηση του αναγνώστη/ της αναγνώστριας. Ως γραφή δημιουργική, πρωτότυπη και συγκινησιακή, εμπνέει την προσωπική έκφραση. Παράλληλα, υπηρετεί τη μετεξέλιξη της σχολικής τάξης σε αναγνωστική κοινότητα με παράλληλη καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας μέσω της ανάγνωσης και της μελέτης εκτενών κειμένων. Επιπροσθέτως, προωθεί την κριτική και δημιουργική ανάγνωση και γραφή ως ανάπτυξη και οικοδόμηση νοημάτων με δυναμικό εργαλείο τον προφορικό λόγο και διάλογο, μέσα σε κλίμα επικοινωνιακής ελευθερίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Βαζούρα-Βασιλάτου, Π. (2016). *Δημιουργική γραφή, Έκφραση-έκθεση Λυκείου*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Γαριού, Α., Μακροδήμος, Ν., & Παπαδάκης, Σ. (2022). *Ανεστραμμένη τάξη, ένα μοντέλο μικτής μάθησης για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γκότσης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: «Γιατί», «Πώς», «Πότε» και «για ποιους». Στο *Η εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας-Τάσεις και εφαρμογές, Πρακτικά Διήμερου Επιστημονικού Συμπόσιου*. Θεσσαλονίκη.
- Νέα Προγράμματα Σπουδών. (2021). *Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας στις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις Λυκείου*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτική Πολιτικής.